

İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Yaygın Din Eğitimine Bakışları

Adem Korukcu*

Özet- Bu çalışmada, yaygın din eğitimi alanına birer eğitimci olarak katılacak olan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, yaygın din eğitimine bakışları ve alana dâir görüşleri incelenmiştir. Yapılan inceleme, Türkiye’de eğitim veren İlahiyat Fakülteleri içerisinde seçilen on fakültede öğrenim gören son sınıf öğrencilerine konuyla ilgili anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilere göre İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri büyük ölçüde (%66.4) bu alanda görev almayı istemelerine rağmen, alana dâir bazı tereddütlere sahip görünmektedir. Bunların giderilmesi alanda belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi açısından fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler- Eğitim, Yaygın Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi mezunları.

Giriş

İnsanlık tarihiyle yaşıt olan yaygın eğitim, örgün eğitimin yanında veya dışında düzenlenen eğitim faaliyetlerinin tümünün adı olarak kullanılmaktadır (Yıldız, 1998: 155; Doğan, 1989: 106). Yaygın eğitim ve din eğitiminin alt basamağını oluşturan yaygın din eğitimi olgusu, her ne kadar uzun bir tarihe sahip olsa da, “hayat boyu öğrenme” anlayışının ortaya çıkmasıyla birlikte çok ciddi bir ivme kazanmıştır. Zira eğitim sadece okulda gerçekleştirilip bitirilen bir olgu değildir (Köylü, 1998: 171). Bu çerçevede, örgün eğitim kurumlarında verilen din eğitim ve öğretiminin dışında halkı din konusunda aydınlatmak üzere de-

*Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı.

gişik mekânlarda değişik kişilerce yapılan etkinliklerin tümü yaygın din eğitimi olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 1999: 493-494). Daha geniş bir ifadeyle yaygın din eğitimi; bireylere dinin inanç, ibadet ve ahlak esaslarını öğretmek, onların dinî duygu, düşünce ve davranışlarını geliştirmek, hayatın dinî boyutunu yorumlayabilmelerine yardımcı olmak ve değişik öğrenim gereksinimlerini karşılamak üzere, örgün eğitim sisteminin dışında planlı, programlı ve sistemli olarak yürütölen bir din eğitimi faaliyetidir (Dam, 2004: 425).

Yaygın din eğitimi olgusunu, genel eğitim ve örgün din eğitiminin amaç, ilke ve yöntemlerinden bağımsız olarak düşünme imkânımız yoktur (Eğri, 2003: 280). Zira netice itibariyle her ikisi de bir eğitsel faaliyetir. Yaygın din eğitiminin görevi sadece muhatapları din konusunda bilgilendirerek, dinî inanç ve yaşantılarını sağlıklı bir şekilde geliştirmek değil, aynı zamanda onların batıl inanç ve hurafelerinin ıslâhında ve dinî nitelikli problemlerine çözüm üretmede sorumluluk üstlenmeyi de kapsamaktadır (Altaş, 2000: 348; Koç, 2001: 149). Fakat yaygın ve yetişkin din eğitimi gerçekleştiren uzmanların örgün eğitim düzeyinde gerçekleştirilen din eğitiminden farklı olarak, hitap edilen insanların kişisel özellikleri, gelişim düzeyleri gibi bazı hususiyetleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Kılavuz, 2003: 136).

Yaygın din eğitimi alanında görev yapan kişiler, “emr-i bi’l-ma’rûf nehy-i ani’l-münker” emrini gerçekleştirme noktasında birer peygamber varisi konumdadırlar (Yıldız, 2003: 70). Ancak bu görev her bir Müslümanın görevi olsa bile, bu işi bir yaşam biçimi haline getirerek meslek olarak yapacak kişilerin olması gerekmektedir (Özyılmaz, 1993: 153). Bu durum Kur’an-ı Kerîm’de şu şekilde ifade edilmektedir: “Sizden, hayra çağıran, iyiliği emredip kötölüğü meneden bir topluluk bulunsun” (Âl-i İmrân, 3/104). Ancak tebliğ faaliyetinin başarısını belirleyen unsurların önemli bir boyutunu, bu faaliyeti gerçekleştiren uzmanların imajları oluşturmaktadır (Kaymakcan, 2006: 128). Bu imaj olgusunun içini, bu kişilerin alan bilgileri, kişisel özellikleri, mesleki yeterlilikleri, mesleğe karşı tutumları, kılık kıyafet tercihleri, konuşma becerileri gibi özellikleri doldurmaktadır.

Bu çalışma alanlarını yurtiçindekilere ilave olarak yurtdışında yaşayan vatandaşlarımıza din hizmeti ve din eğitimi imkânı sunmaya hatta dinî danışmanlığa kadar genişletebiliriz (Bilgin, 2003: 37; Kaymakcan, 2005: 481). Alanda görev alan kişilerin, tüm bu alanlara ilişkin temel yeterliliklere sahip olması beklenmektedir. Örneğin; yetişkinlere yönelik yaygın din eğitiminin başlı başına taşıdığı hususiyetler bulunmaktadır. Yetişkinlerin büyük bir bölümü çocukluk

döneminden farklı olarak ihtiyaç duyduklarında, yeni bilgiler elde etme, yeni beceriler kazanma, mevcut bilgilerini geliştirme ve hayatlarında ortaya çıkan problemleri çözme amacıyla eğitim faaliyetlerine katılmaktadırlar. Bu nedenle, yetişkinlere yönelik düzenlenecek bir eğitim programı ve faaliyetinin mevcut dinî problemlerin çözümüne yoğunlaşan (Çamdibi, 2005: 33), “ihtiyaç merkezli” bir yaklaşımla belirlenmesi uygun görünmektedir (Kılavuz&Yılmaz, 2009: 134). Ayrıca cami merkezli yaygın din eğitiminde isteğe bağlılık ve gönüllülük esasına dayalı olarak buraya gelen cemaatin, öğrenme düzeyinde verimliliğin yüksek olacağı da unutulmamalıdır (Bayraktar, 1999: 350; Yılmaz 2007: 108).

Ülkemiz insanının özellikle cami merkezli yaygın din eğitimine -vaaz, hutbe gibi- yoğun ve içten bir ilgi gösterdiğini görmekteyiz (Köylü, 1998: 193; Kılavuz, 1998: 115). Cami merkezli yaygın din eğitimine ilave olarak günümüzde yetişkinlere özellikle de yetişkin kadınlara yönelik düzenlenen Kur’an kurslarına ve yaz Kur’an kurslarına olan ilginin günden güne arttığını söyleyebiliriz. Ancak ülkemizde nitelikli, görev ve sorumluluklarının bilincinde; meslekî bilgi, beceri ve davranışlara sahip yaygın din eğitimi görevlilerinin yetiştirilmesi, alanın geliştirilmesi ve hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından önemli bir unsurdur (Buyrukçu, 2006: 100). Bu aşamada devreye İlahiyat Fakülteleri girmektedir.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin kuruluşundan günümüze, diğer yüksek öğretim kurumlarının aksine bu kurumlar, neredeyse tek bir programla farklı niteliklerde uzman elemanlar yetiştirme sorumluluğundadır (Toktaş&Acuner, 2004: 160-161). İlahiyat Fakülteleri müftülük, vaizlik, Kur’an kursu öğreticiliği ve imamlik gibi meslek alanları itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı’nın amaç ve hedeflerine yönelik öğrenciler yetiştirmeye çalışmaktadırlar. Diğer yandan, aynı programla İlahiyat sahasında lisansüstü düzeyde ilmi çalışmalar gerçekleştirecek kişilerin eğitimi de gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.² Çok yönlü görev ve sorumluluklara sahip olan İlahiyat Fakülteleri programlarının yeterliliğini söyleyebilmek iyimserlik olacaktır (Bayraklı, 1988: 128).

İlahiyat Fakülteleri günümüzde yaygın din eğitimi alanına nitelikli personel yetiştiren en önemli kurumlardır (Özbek, 1988: 45).³ Bunun temelinde, yaygın

² Ayrıca araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde, üniversitelerin çoğunluğunda mevcut olan formasyon programı vasıtasıyla, aynı İlahiyat programıyla DKAB öğretmeni yetiştirilmeye çalışılmaktaydı.

³ Yaygın din eğitimi kurumlarında mevcut uygulamaya göre İmam-Hatip Lisesi mezunları da imam (cami görevlisi) ve Kur’an Kursu öğreticisi olarak görev alabilmektedirler. Diğer yandan İlahiyat Fakülteleri dışında Eğitim Fakülteleri bünyesinde bulunan İlköğretim Din kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümleri de İlköğretim programlarında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programları için öğretmen yetiştirmektedir. Ayrıca Ankara Üniversitesi ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında gerçekleştirilen protokol çerçevesinde uygulamada bulunan İLİTAM programından mezun olanlar da yaygın din eğitimi kurumlarında görev alabilmektedirler. Daha sonra Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İstanbul

din eğitimi alanının resmi/kurumsal olarak tek yürütücüsü/sorumlusu niteliğine sahip olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın⁴ gerek mevcut personelinin gerekse yeni istihdâm edeceği personelin eğitim düzeyinde üst beklentilere sahip olması, İlahiyat Fakültelerinde gerçekleşen kontenjan artışı ve İLİTAM programlarının yaygınlaşması neticesinde yoğun bir şekilde mezun vermeye başlaması gibi etkenler yer almaktadır.

Günümüzde, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle ferdî ve toplumsal hayat hızla değişmektedir. Bu değişime ayak uydurmaya çalışan insan çok yönlü problemlerle muhatap olmaktadır (Coştu, 2007: 179). Bu noktada İslam inancının hayatı yorumlayışı ve yaşayış biçimleri ile ilgili tavsiyeleri günümüz insanının ihtiyaçları doğrultusunda yeniden değerlendirilmelidir (Yıldız, 1998: 156). Bu problemlerin çözümü için hayatın dinî olan yönüne dâir çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bunun için de örgün eğitim kurumlarının yanı sıra yaygın din eğitimi kurumlarının da günün ihtiyaç ve beklentilerine yönelik değişikliklere gitmeleri gerekmektedir. Zira muhatap olunacak insan kitlelerinin yapısı ve beklentilerinde farklılaşmalar olmuştur (Aşıkoğlu, 2003: 91). Bu nedenle muhatap olunan kitlenin tanınması (Özbek, 1999: 115); fiziksel, psikolojik, sosyolojik özelliklerini, ihtiyaçlarını ve beklentilerini bilimsel bir tarzda belirlenmesi için ona göre bir eğitim faaliyeti düzenleyecek personele ihtiyaç bulunmaktadır (Selçuk, 1991: 165; Köylü, 1998: 194). Aksi bir durumda, din alanında neye ihtiyaç duyduklarının yeterince farkında olan yetişkinler, din eğitimi faaliyetlerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamadığı hissine kapıldıklarında, yaygın din eğitiminden uzaklaşabileceklerdir (Kılavuz&Yılmaz, 2009: 135).

Örneğin yurtdışında görev yapan din görevlilerinin yaptıklarını, sadece belirli dinî pratiklerin yerine getirilmesiyle sınırlandırmak yanlıştır. Bu kişiler, başka kültür ve coğrafyalarda yaşayan vatandaşlarımızın din eğitim-öğretiminde eğitici, sosyal ve kültürel ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanmasında uzman kişiler

Üniversitesi Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (İlahiyat Fakültesi ile koordineli olarak), Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İnönü Üniversitesi bünyesinde (İlahiyat Fakültesi ile koordineli olarak) İlahiyat lisans tamamlama programları açılmıştır. Bkz. <http://ilitam.ankara.edu.tr/>; <http://ilitam.atauni.edu.tr/sayfa.aspx?sayfaId=1>; <http://www.ilitamport.sakarya.edu.tr>; http://inuzem.inonu.edu.tr/web/index.php?islem=program_ilitam.

4 T. C. Diyanet İşleri Başkanlığı, Faaliyet Raporu 2009, Nisan 2010, http://www.diyaret.gov.tr/turkishtanitimrapor_ms2009.pdf, T. C. Diyanet İşleri Başkanlığı, Faaliyet Raporu 2009, Nisan 2010, http://www.diyaret.gov.tr/turkishtanitimrapor_ms2009.pdf, (22/06/1965 tarihli ve 633 sayılı “Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun”un 1. maddesine göre) Kurum, 2009 verilerine göre, 80516 din hizmetleri personeli ve eğitim-öğretim hizmetleri personeliyle yaygın din eğitimi alanında faaliyet yürütmektedir. http://www.diyaret.gov.tr/turkishtanitimrapor_ms2009.pdf, DİB din gibi zor hassas bir alanda toplumu aydınlatmak, bilgilendirmek, rehberlik etmekle sorumlu bir kurumdur. M. Şevki Aydın, “Açılış Konuşması”, Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu, İBAV Yayınları Kayseri 2003, s. 11.

olarak tasavvur edilmelidir. Bu nedenle her açıdan gerekli donanıma sahip olan kişilerin buralarda görev yapmaları sağlanmalıdır (M. Z. Aydın, 2003: 271; Tavukçuoğlu, 2000: 2; Kaymakcan, 2005: 481). Aynı durum, özellikle Yaz Kur'an Kurslarına gelen çocuklar ve gençler için de söz konusudur. Tatil döneminde gerçekleştirilen bu din eğitimi faaliyeti, yaygın din eğitiminin hususiyetlerini tanımayan görevlilerce gerçekleştirildiğinde, yeteri düzeyde verim ve başarı sağlayamayacaktır.

Din gibi farklı pek çok bileşenle ilişkisi olan ve daha çok soyut bir niteliğe sahip olan bir olgunun öğretilmesi hususunda, bilimsel bir tavır takınılması gerektiği bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır. Bu nedenle ülkemizde yüksek öğretim düzeyinde faaliyet gösteren İlahiyat Fakültelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. İlahiyat Fakülteleri dine dâir bilimsel bilgi üretme yanında, üretilen bilimsel bilginin topluma ulaştırılmasını ve onların düşünce ve yaşamlarında fayda sağlamasını koordine etme görevlerini de üstlenmiştir (Bayraklı, 1988: 127; Önkol, 1989: 78). Mevcut dinî bilginin bütün yönleri ile toplumsal hayatın ahenkli bir şekilde devamına imkân sağlamak üzere kullanılması bir zarûret ve ihtiyaçtır. Özellikle yüksek dereceli din eğitimi kurumlarının bunun ötesine geçerek yeni bilgiler üretmesi, içinde yaşanan dünyadaki gelişmeleri takip ederek örgün ve yaygın eğitim bağlamında kişilerin ve toplumun dini gereksinimlerini karşılamaya çalışması gerekmektedir (Zengin, 2008: 218). Tek bir eğitim-öğretim programıyla pek çok amaç ve hedefi gerçekleştirmeye çalışan İlahiyat Fakültelerinin yaygın din eğitimi alanına mâtuf bir formasyon programına sahip olması gerekmektedir.

Araştırmanın alan uygulamasının gerçekleştirilmiş olduğu son sınıf öğrencileri, 1998-1999 eğitim-öğretim yılından beri uygulamada olan İlahiyat lisans programına tâbî olmuşlardır. Bu program, 173 kredi/saat özel alan ve genel kültür derslerinden oluşmaktadır. Programın 120 kredi/saati zorunlu meslek dersleri, 30 kredi/saati seçmeli meslek dersleri ve 23 kredi/saati ise genel kültür derslerinden oluşmaktadır (Kaya, 2004: 218). Görüldüğü gibi yeni programda ilköğretim DKAB öğretmenliği bölümü 2006-2007 Eğitim-Öğretim yılından itibaren Eğitim Fakültelerinin bünyesine alındığı için (Okumuş, 2007: 60) İlahiyat Fakültelerinde formasyon dersleri olmadığı gibi, yaygın din eğitimi alanı için doğrudan formasyon dersleri de bulunmamaktadır.

Kur'an kursları programının hazırlanmasına kadar, pek çok yaygın din eğitimi kurumunda öğretim amacı, yöntemi ve içeriğinin neredeyse tümüyle orada görev yapan öğreticilerin kişisel tercihlerine bağlı olarak şekillenmekteydi (Ak-

yürek, 2005: 176-177). Ortak yöntem ve içeriğin belirlenememiş olması, eğitim faaliyetlerinin kazanımlarında aynı etkinin sağlanması açısından, problemler ortaya çıkarmıştır. Ayrıca toplumumuzun bireysel ve sosyal yaşamda dine duyduğu ihtiyaç aşikârdır. Bu ihtiyaç ve kurumsal desteğe rağmen, yaygın din eğitimi uygulamalarının el yordamıyla götürülmesi, zaman ve enerji kaybına neden olmaktadır.

Yaygın din eğitimi alanına ilişkin değerlendirmelerin subjektif nitelik taşıdığı bir gerçektir. Din görevlisi, cemaat, müftü, vaiz ve İlahiyat Fakültesi mensupları konuyu hep kendi bakış açılarına göre değerlendirmektedirler (Öcal, 2003: 46). Fakat yaygın din eğitiminin geliştirilebilmesi için alanın farklı bileşenlerinden hareketle, daha üst değerlendirmeler yapılması gerekli görünmektedir. Bu tür çalışmalar, alanın problemlerinin ortaya çıkarılması ve ihtiyaçlarının belirlenmesi açısından büyük öneme sahiptir (Ay, 1992: 267). Bu nedenle, yaygın din eğitiminin en önemli unsurlarından biri olan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin ve mezunlarının alana dâir tutum ve yaklaşımlarının bilimsel metotlarla tespit edilmesi; beklenti ve önerileri çerçevesinde teori ve uygulamalarıyla yaygın din eğitiminin düzenlenmesi, alanın verimliliği ve etkililiği açısından önemlidir.

Bu araştırma, yaygın din eğitimi alanına uzman eleman yetiştiren İlahiyat Fakülteleri son sınıf öğrencilerinin ülkemizde gerçekleştirilen din eğitimi faaliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturan yaygın din eğitime bakışlarını tespit etmeyi ve buradan hareketle, yeni tespitlere ulaşmayı amaçlamaktadır. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın işleyiş ve faaliyetleri gibi konularda öğrencilerimizin ne tür fikirlere sahip olduğu da araştırmanın konuları arasındadır.

Yöntem

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, yaygın din eğitimi alanına uzman eleman yetiştiren İlahiyat Fakülteleri son sınıf öğrencilerinin ülkemizde gerçekleştirilmekte olan ve din eğitimi faaliyetlerinin önemli bir kısmını oluşturan yaygın din eğitimi alanına bakışlarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın Önemi

Araştırma, günümüzde türleri ve personel sayısı bakımından oldukça önemli bir büyüklüğe ulaşan, fakat yeterliliği ve verimliliği zaman zaman tartışılan yaygın din eğitimi alanına dâir İlahiyat Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinin bakışını

tespit etmek ve buradan hareketle alana dâir sonuçlara ulaşarak önerilerde bulunabilmek açısından önemlidir. Ayrıca elde edilen verilerin yorumlanıp değerlendirilmesiyle ulaşılan bulgular, İlahiyat Fakültelerindeki öğretimin durumunu yaygın din eğitimini açısından anlamak açısından kayda değerdir.

Araştırma bulguları, mezuniyet aşamasındaki öğrencilerin İlahiyat Fakülte-
rindeki eğitim uygulamalarını ve yaygın din eğitimi alanını nasıl değerlendirdiklerini tespit edebilmek açısından önem taşımaktadır. Bunların giderilmesi alanda belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi açısından fayda sağlayacaktır. Öğrencilerimizin alanla ilgili tereddütlerinin bilimsel bir tarzda tespit edilmesi aynı zamanda alanın geleceği ve verimi açısından hayati öneme sahiptir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2009-2010 eğitim-öğretim yılında ülkemizdeki üniversitelerde faaliyette olan İlahiyat Fakültelerinin son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim gören son sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.⁵

2009-2010 Eğitim-Öğretim Yılında İlahiyat Fakültelerinden 436'sı kız, 291'i de erkek olmak üzere toplam 727 öğrenci mezun olmuştur.⁶ "İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Yaygın Din Eğitime Bakışları" adlı anketi cevaplayanların toplamı 273'tür (örneklem evrenin %37.5'inden oluşmaktadır). Bu sayının, adı geçen eğitim-öğretim yılında öğrenim gören İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin sayısı açısından evreni temsil ettiği söylenebilir.

Uygulama

Çalışmanın anket soruları, din eğitimi sahasında görev yapan ve konuyla ilgili çalışan akademisyenlerin çalışmalarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Hazır-

5 Söz konusu Üniversitelerin seçilmesinde bölgesel bir dağılım oluşturulmaya çalışılmıştır. Buna göre, adı geçen üniversitelerin biri Marmara Bölgesi'nde, biri Ege Bölgesi'nde üçü İç Anadolu Bölgesi'nde, ikisi Karadeniz Bölgesi'nde, ikisi Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ve biri de Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır.

6 <http://www.osym.gov.tr/belge/1-12654/2010-2011-ogretim-yili-yuksekogretim-istatistikleri.html>

lanan anket sorularının bir kısmı, araştırmacı tarafından bizzat adı geçen İlahiyat Fakültelerine gidilerek uygulanmıştır. Bir kısmı da ilgili fakültelerdeki öğretim üyelerinin yardımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Uygulama, Mayıs (2010) ayının sonlarında ilgili fakültelerde yapılmıştır. Zaman olarak bu dönemin seçilmesinde, fakülte eğitimi tamamlamak üzere olan öğrencilerin alana dâir kanaatlerinin daha belirgin olacağı düşüncesi etkili olmuştur.

Araştırmanın analiz kısmında sorulara verilen cevaplar yorumlanırken, anketin son kısmında yer alan “açık uçlu” olarak sorulmuş olan, “Yaygın din eğitimi kurumları ile ilgili diğer düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplardan da yararlanılmıştır. Bu cevaplar, son sınıf İlahiyat öğrencilerinin alana dâir birinci elden görüşlerini yansıtmaları bakımından önemli görünmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı, ikinci döneminde yukarıda adı zikredilen İlahiyat Fakültelerinin son sınıf öğrencilerine uygulanan anketin sonuçları ile sınırlıdır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada, ilgili literatür araştırması ve yapılan gözlemlere bağlı olarak aşağıdaki hipotezlerin doğruluğu sınanmıştır.

1- İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, kendilerini yaygın din eğitimi için yeterli bulmaktadırlar.

2- İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, eğitim gördükleri İlahiyat Fakültelerindeki eğitimin yeterliliği konusunda olumlu görüşlere sahiptirler.

3- İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olmadığını düşünmektedirler.

4- İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olduğunu düşünmektedirler.

5- İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, mezuniyet sonrasında yaygın din eğitimi alanında görev almaya olumlu bakmaktadırlar.

6- İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, yaygın din eğitimi kurumlarına dâir yapılan personel alımlarının objektif kriterlere dayalı olarak yapıldığını düşünmektedirler.

Araştırmanın Bulguları ve Yorumlanması

Araştırmanın bu bölümünde, anketlerden elde edilen verilerin analizi neticesindeki bulgulara ve bunlara dâir yorumlara yer verilmiştir. Yorumlar kısmında, alanda konu ile ilgili yapılan benzer çalışmalardan faydalanıp genel sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anket formundan elde edilen bulguların frekans ve yüzde dağılımları SPSS 13.0 (Statistical Package for Social Science) istatistik paket programıyla çözümlenmiştir. Elde edilen veriler tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

Ankete Katılan Öğrencilere Ait Bilgiler

Tablo 1
Deneklerin Mensubu Oldukları Üniversitelere Ait Bilgiler

Üniversite	N	%
Ankara Üniversitesi	48	17,3
Marmara Üniversitesi	42	15,2
Dokuz Eylül Üniversitesi	41	14,8
Selçuk Üniversitesi	26	9,4
Erciyes Üniversitesi	22	7,9
Atatürk Üniversitesi	22	7,9
Fırat Üniversitesi	13	4,7
Dicle Üniversitesi	24	8,7
Rize Üniversitesi	20	7,2
Hitit Üniversitesi	19	6,9
Toplam	277	100

Tablo 1’de 10 üniversiteye bağlı İlahiyat fakültesinden alınan örneklemin dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, ankete katılan deneklerin %17.3’ü Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %15.2’si Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %14.8’i Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, 9.4’ü Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %8.7’si Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %7.9’u Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %7.9’u Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, 7.2’si Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, %6.9’u Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde %4.7’si Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde, öğrenim görmektedir. Verilere bakıldığın-

da araştırmaya en yüksek katılım Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde gerçekleşirken, en az katılım ise, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde gerçekleşmiştir. Bu durum, fakültelerin araştırmanın gerçekleştirilmiş olduğu dönemde sahip oldukları öğrenci sayısından kaynaklanmış olabilir.

Tablo 2
Deneklerin Cinsiyetlerine Ait Bilgiler

Cinsiyet	N	%
Erkek	109	39,4
Kız	168	60,6
Toplam	277	100

Tablo 2'de deneklerin cinsiyete göre dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, deneklerin %39.4'ü erkek, %60.6'sı da kız öğrencilerden oluşmaktadır. Burada kız öğrencilerin oranının yüksek olması, İlahiyat Fakültelerindeki öğrenci profilini yansıtmaktadır. Zira 1990'lı yılların sonuna kadar erkek öğrencilerin oran olarak üstünlüğü söz konusudur. 1995-1996 Eğitim-Öğretim yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde gerçekleştirilen bir çalışmada son sınıf öğrencilerinin %74.4'ü erkek öğrencilerden % 25.56'sı kız öğrencilerden oluşmaktadır (Koç, 2001: 122). 1998 yılında gerçekleştirilen bir çalışmada kız öğrencilerin oranı %30.1 iken erkek öğrencilerin oranı %69.9'dur (Ay, 2000: 77). Aynı dönemde gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise, kız öğrencilerin oranı %35.1 iken erkek öğrencilerin oranı %64.89'dur (Mehmedoğlu, 2000:130). 2000'li yıllardan itibaren İlahiyat Fakültelerindeki kız öğrenci sayısı oranı yükselmeye başlamış, bir süre sonra da oran olarak kız öğrenciler lehine dönmüştür. Koç'un gerçekleştirdiği çalışmada, deneklerin % 59.3'ü kizlardan, %40.7'si ise erkek öğrencilerden oluşmaktadır (Koç, 2003:31).

Tablo 3:
Deneklerin Yaygın Din Eğitimi Alanında Görev Alıp Almama Durumları

Görev alıp almama	N	%
Çalışıyorum	54	19,5
Çalışmıyorum	223	80,5
Toplam	277	100

Tablo 3’te hâli hazırda herhangi bir yaygın din eğitimi kurumunda görev alıp almamalarına göre dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, deneklerin % 19.5’i halen bir yaygın din eğitimi kurumunda resmi olarak görevli iken, %80.5’i ise henüz bir yaygın din eğitimi kurumunda resmi olarak görev almış değildir.

Deneklerin Yaygın Din Eğitimi Alanına Yönelik Görüşleri

Tablo 4

Deneklere Göre En Önemli Yaygın Din Eğitimi Kurumu

Cinsiyet		Cami	Kuran Kursu	Yaz Kuran kursu	Hapishanelerde din eğitimi	Yetiştirme yurtlarında din eğitimi	Diğer	Hepsi	Toplam
Erkek	N	40	33	7	1	4	12	12	109
	%	36.7	30.3	6.4	.9	3.7	11	11	100
Kız	N	51	59	14	1	19	9	15	168
	%	30.4	35.1	8.3	.6	11.3	5.4	8.9	100
Toplam	N	91	92	21	2	23	21	27	277
	%	32.9	33.2	7.6	.7	8.3	7.6	9.7	100

Tablo 4’te deneklerin cinsiyetlerine göre en önemli yaygın din eğitimi kurumunun dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, öğrencilerin, %32.9’u camiyi, %33.2’si Kur’an Kursu’nda din eğitimini, %7.6’sı Yaz Kur’an Kursu’nda din eğitimini, %0.7’si hapishanelerde din eğitimini, %8.3’ü yetiştirme yurtlarında din eğitimini, %7.6’sı diğer kurumları, %9.7’si de tüm kurumları en önemli yaygın din eğitimi kurumu olarak gördüğünü belirtmiştir. Yine tabloya göre, erkek öğrenciler 36.7 oranında camiyi en önemli yaygın din eğitimi kurumu olarak görürken, kız öğrencilerin ise %35.1 oranında Kur’an kursunu en önemli yaygın din eğitimi kurumu olarak görmektedir. Erkek öğrencilerin camiyi en önemli kurum olarak görmeleri, onların camilerde din görevlisi ve vaiz olarak görev alma ihtimallerinden kaynaklanmış olabilir. Kız öğrencilerin Kur’an kursunu tercih etmelerinde ise, son yıllarda İlahiyat Fakültesi mezunu kız öğrencilerin önemli bir kısmının bu kurumlarda görev almış olmaları etki yapmış olabilir.

Tablo 5*Deneklere Göre En Önemli Yaygın Din Eğitimi Aracı*

		Vaaz	Hutbe	Kur'an Öğretimi	İlmihal Öğretimi	Televizyon	İnternet	Hepsi	Diğer	Toplam
Erkek	N	35	7	28	11	10	4	13	1	109
	%	32.1	6.4	25.7	10.1	9.2	3.7	11.9	.9	100
Kız	N	29	6	52	21	33	3	24	0	168
	%	17.3	3.6	31	12.5	19.6	1.8	14.3	.0	100
Toplam	N	64	13	80	32	43	7	37	1	277
	%	23.1	4.7	28.9	11.6	15.5	2.5	13.4	.4	100

Tablo 5'te deneklerin cinsiyetlerine göre en önemli yaygın din eğitimi aracının dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, öğrencilerin %23.1'i vaazı, %4.7'si hutbeyi, %28.9'u Kur'an öğretimini, %11.6'sı ilmihal öğretimini, %15.5'i televizyonu, %2.5'i interneti, % 13.4'ü hepsini, %0.4'ü diğer bir aracı yaygın din eğitiminin en önemli aracı olarak görmektedir. Yine tabloya göre, erkek öğrenciler %32.1 oranında vaazı en önemli yaygın din eğitimi aracı olarak görürken, kız öğrenciler ise %31 oranında Kur'an öğretimini en önemli yaygın din eğitimi aracı olarak görmektedir. Erkek öğrencilerin vaaz tercihinde bulunmaları, vaizlik mesleğinde yer almanın gerek eğitim, gerekse kariyer açısından prestij taşımamasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca müftülük makamında olan görevlilerin de vaizlik mesleğini ifa ediyor olma ihtimali de erkek öğrencileri bu tercihe yönlendirmiş olabilir. Kız öğrencilerin Kur'an öğretimini tercih etmelerinde ise, yukarıda da ifade edildiği gibi, son yıllarda İlahiyat Fakültesi mezunu kız öğrencilerin en çok bu kurumu tercih etmiş olmaları etkili olmuş olabilir. Ayrıca öğrencilerin Kur'an kurslarında kendi hemcinsleriyle muhatap olmaları da bu tercihte etkili olmuş olabilir.

Tablo 6*Deneklere Göre Yaygın Din Eğitiminde En Fazla Yer Verilmesi Gereken Konu*

		itikâd	ibadetler	ahlak	muamelât	siyer	hepsi	Toplam
Erkek	N	24	12	47	5	3	18	109
	%	22	11	43.1	4.6	2.8	16.5	100
Kız	N	27	18	96	3	2	22	168
	%	16.1	10.7	57.1	1.8	1.2	13.1	100
Toplam	N	51	30	143	8	5	40	277
	%	18.4	10.8	51.6	2.9	1.8	14.4	100

Tablo 6’da deneklerin cinsiyetlerine göre en önemli yaygın din eğitimi konusunun dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre, öğrencilerin %18.4’ü itikâd, %10.8’i ibadetleri, %51.6’sı ahlakı, %2.9’u muamelât, %1.8’i siyeri, %14.4’ü hepsini yaygın din eğitiminin en önemli konusu olarak görmektedir. Yine tabloya göre, erkek öğrenciler %43.1 oranında ahlakı yaygın din eğitiminin en önemli konusu olarak görürken, kız öğrenciler ise, %57.1 oranında yine ahlakı yaygın din eğitiminin en önemli konusu olarak görmektedir. Erkek ve kız öğrencilerin bu tercihlerinde, İslamiyet’in “güzel ahlak” üzerine kurulmuş olduğu düsturu etkili olmuş olabilir. Ayrıca İslamiyet’in iman, itikat, ibadet, namaz vb düsturlarının da ulaşmak istediği noktanın “ahlaklı mü’min” olması bu tercihte etkili olmuş olabilir.

Tavukçuoğlu’nun gerçekleştirdiği bir araştırmada din görevlileri yaygın din eğitiminde, en fazla %25.1’i iman, %25.1’i ibadet, %20.9’u muâmelât, %25.4’ü ahlakî ve sosyal problemler konularına (%3.4’ü cevapsız) yer verdiklerini belirtmişlerdir (Tavukçuoğlu, 2000, 258).

Araştırmamızda denek olarak yer alan ve henüz alana hazırlık aşamasında bulunan İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile alanda görev alan din görevlilerinin konular açısından önceliklerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bunun temelinde, alanda yer alan din görevlilerinin, din hizmeti alan kişilerde ve toplumda inanç öğretimi konusunda eksiklik görmüş olmaları ihtimalinin yanında, öğrencilerimizin günün en temel probleminin ahlaki çözülme olduğunu düşüncelerinden dolayı bu alanda yoğunlaşmış olmaları yer alıyor olabilir.

Burada öğrencilerimizin ahlaka dâir olguları öne çıkarmaları öğrencilerimizin “insan-ı kâmil”i yetiştirme amacına yönelik yorumlandığında, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir. Ancak öğrencilerimizin dinin inanç, ibadet, muâmelât gibi hususları da öğretime konu etmeleri açısından, lisans döneminde farkındalık etkinliklerinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Deneklerin Cinsiyet ve Üniversiteye Göre Kendilerini Yaygın Din Eğitimi ve Kurumları Açısından Yeterli Görme Durumları

Tablo 7

Cinsiyete göre deneklerin kendilerini yeterli görüp görmeme dağılımı

		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Erkek	N	17	25	67	109
	%	15,6	22,9	61,5	100
Kız	N	41	38	89	168
	%	24,4	22,6	53	100
Toplam	N	58	63	156	277
	%	20,9	22,7	56,3	100

Tablo 7’de deneklerin cinsiyetlerine göre kendilerini yaygın din eğitimi kurum ve uygulamaları açısından yeterli görüp görmemelerine dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, erkek öğrencilerin %15.6’sı kendini yeterli görmezken, %22.9’u kararsız, %61.5’i ise kendini alan için yeterli görmektedir. Kız öğrencilerin ise, %24.4’ü kendini yeterli görmezken, %22.6’sı kararsız, %53’ü ise kendini alan için yeterli görmektedir.

Tabloda da görüldüğü gibi erkek öğrencilerden kendilerini yaygın din eğitimi ve kurumları açısından ‘yeterli’ görenlerin oranı kız öğrencilere göre çok yüksektir. Bunun temelinde, kız öğrencilerin alanda önceki dönemlerde çok fazla yer almamalarının getirdiği belirsizliğin etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca, imam-hatiplik mesleği dolayısıyla erkek öğrencilerin din hizmetleri ile olan alakalarının oldukça yüksek olduğu da unutulmamalıdır.

Tablo 8

Deneklerin üniversitelerine göre alanda kendilerini yeterli görüp görmediklerini gösteren tablo

Üniversite		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Ankara Üniversitesi	N	9	12	27	48
	%	18.8	25	56.3	100
Marmara Üniversitesi	N	3	10	29	42
	%	7.1	23.8	69	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	8	9	24	41
	%	19.5	22	58.5	100
Selçuk Üniversitesi	N	8	6	12	26
	%	30.8	23.1	46.2	100
Erciyes Üniversitesi	N	4	4	14	22
	%	18.2	18.2	63.6	100
Atatürk Üniversitesi	N	5	5	12	22
	%	22.7	22.7	54.5	100
Fırat Üniversitesi	N	2	6	5	13
	%	15.4	46.2	38.5	100
Dicle Üniversitesi	N	15	6	3	24
	%	62.5	25	12.5	100
Rize Üniversitesi	N	0	2	18	20
	%	.0	10	90	100
Hitit Üniversitesi	N	4	3	12	19
	%	21.1	15.8	63.2	100
Toplam	N	58	63	156	277
	%	20.9	22.7	56.3	100

Tablo 8’de deneklerin mensup oldukları üniversitelere göre kendilerini yaygın din eğitimi kurum ve uygulamaları açısından yeterli görüp görmemelerine dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, kendilerini yaygın din eğitimi alanında en yüksek oranda yeterli gören ilahiyat fakültesi öğrencileri %90 oranıyla Rize Üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerdir. Bu fakülteyi, Marmara Üni-

versitesi İlahiyat Fakültesi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri takip etmektedir. Fakülteler arasındaki farklılıkların temelinde her bir fakültenin, eğitim-öğretim süreçlerinde yaygın din eğitimi ile ilgili seçmeli derslere yer vermeleri, dini hitabet dersini değerlendirme durumları, öğrencilerini bu yönde yönlendirme durumları etkili yer alıyor olabilir.

Toplamda ise, araştırmaya katılan öğrencilerin %20.9'u alan için kendini yetersiz görürken, %22.7'si kararsız kalmış, %56.3'ü ise bu konuda kendilerini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir bölümünün kendini yeterli görmemesinde, araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde formasyon programına devam eden İlahiyat Fakültesi öğrencileri, örgün eğitimde öğretmenlik yapmaya kendilerini odaklamış olabilirler. Yaygın eğitimle ilgili yeteri düzeyde ders almamış olan öğrenciler, bu yönde yetersiz olduklarını ifade etmiş olabilirler.

Mehmedoğlu'nun Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada öğrencilerin %27.9'u kendilerini bir ilahiyatçı olarak yeterli görürken, %63'ü ise kendilerini yeterli görmediğini belirtmiştir (Mehmedoğlu, 2000: 146). Parladır'ın Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmada öğrenciler, diğer görev alanlarından farklı olmak üzere yaygın din eğitimi alanında (vâizlik örneği) kendilerini % 30 oranında yeterli görmektedirler (Parladır, 1998: 25). Aynı şekilde Tosun'un 1993-1994 Eğitim-Öğretim yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri üzerinde "vaizlik mesleği" ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmada, "vaaz edecek kadar bilgi birikimine sahip olduğunuzdan emin misiniz?" şeklindeki soruya Ankete katılan öğrencilerden 27'si (%36.1) vaaz edecek kadar bilgi birikimine sahip olduğunu bildirmiştir. 43 kişi (%57.3) "kısmen" bu konuda yeterli olduğunu belirtirken, 4 kişi "hayır", 1 kişi de "fikrim yok" cevabını vererek vaaz edecek kadar bilgi birikimine sahip olmadıklarını belirtmişlerdir (Tosun: 1997: 205). Önceki dönemdeki çalışmalara nazaran gerçekleştirdiğimiz araştırmada öğrencilerin kendilerini daha yeterli buldukları görülmektedir. İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Bölümü'nün İlahiyat Fakülteleri'nden ayrılmasından sonra öğretim elemanı ve öğrencilerimizin yaygın din eğitimi alanına yoğunlaşmış olma ihtimalleri, öğrencilerimizin bu konuda seviyelerini yükseltmiş olabilir.

Deneklerin Üniversite ve Cinsiyete Göre İlahiyat Programlarının Yaygın Din Eğitimi Açısından Yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Tablo 9

Cinsiyete göre deneklerin İlahiyat Fakültelerinde verilen eğitimin yaygın din eğitimi açısından yeterli görüp görmediklerine dair tablo

Cinsiyet		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Erkek	N	61	19	29	109
	%	56	17.4	26.6	100
Kız	N	93	32	43	168
	%	55.4	19	25.6	100
Toplam	N	154	51	72	277
	%	55.6	18.4	26	100

Tablo 9’da deneklerin cinsiyetlerine göre İlahiyat Fakültelerinde verilen eğitimin yaygın din eğitimi açısından yeterli olduğunu düşünüp düşünmediklerine dair görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, erkek öğrencilerin %56’sı fakülteleri yetersiz görürken, %17.4’ü kararsız, %26.6’sı ise fakülteleri yaygın din eğitimi açısından yeterli olduğunu düşünmektedir. Kız öğrencilerin ise, %55.4’ü bu kurumları yetersiz bulurken, %19’u kararsız, %25.6’sı da fakültelerin verdiği eğitimin yaygın din eğitimi açısından yeterli olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Verilere bakıldığında mezuniyet aşamasına gelen öğrencilerin, İlahiyat Fakültelerini yaygın din eğitimi alanında yeterli görmedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat öğrencilerin “alan için kendini yeterli görme” oranlarına bakıldığında, öğrencilerin kendilerini ekseriyetle yeterli gördükleri sonucuna ulaşılmıştı. Bu iki sonuç arasında bir çelişki görünmektedir. Bir ihtimal İlahiyat Fakültelerini yetersiz gören İlahiyat öğrencilerinin yaygın din eğitimi ile ilgili donanım sağlamak için, fakülte dışı etkinliklerden (kişisel dersler, kurslar, vakıf ve dernek çalışmaları vb.) yararlanmakta oldukları düşünülebilir.

Tablo 10

Ait olunan Üniversiteye göre, deneklerin İlahiyat Fakültelerinde verilen eğitimin yaygın din eğitimi açısından yeterli görüp görmediklerine dâir tablo

Üniversite		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Ankara Üniversitesi	N	36	5	7	48
	%	75	10.4	14.6	100
Marmara Üniversitesi	N	16	9	17	42
	%	38.1	21.4	40.5	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	23	6	12	41
	%	56.1	14.6	29.3	100
Selçuk Üniversitesi	N	18	4	4	26
	%	69.2	15.4	15.4	100
Erciyes Üniversitesi	N	15	3	4	22
	%	68.2	13.6	18.2	100
Atatürk Üniversitesi	N	12	5	5	22
	%	54.5	22.7	22.7	100
Fırat Üniversitesi	N	8	2	3	13
	%	61.5	15.4	23.1	100
Dicle Üniversitesi	N	13	5	6	24
	%	54.2	20.8	25	100
Rize Üniversitesi	N	5	4	11	20
	%	25	20	55	100
Hitit Üniversitesi	N	8	8	3	19
	%	42.1	42.1	15.8	100
Toplam	N	154	51	72	277
	%	55.6	18.4	26	100

Tablo 10’da deneklerin mensup oldukları üniversitelere göre İlahiyat Fakültelerinde verilen eğitimin yaygın din eğitimi açısından yeterli olduğunu düşünüp düşünmediklerine dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Ankara Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %75 oranında İlahiyat Fakültelerini bu alanda yetersiz görürken, Hitit Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler %42.1 oranında kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Rize Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler ise, bu kurumları %55 oranında yaygın din eğitimi açısın-

dan yeterli bulmaktadırlar. Toplamda ise, ankete katılan öğrencilerin %55.6'sı bu konuda olumsuz görüş belirtirken, %18.4'ü kararsız kalmış, %26'sı da İlahiyat Fakültelerini bu alanda yeterli bulduğunu belirtmiştir. Öğrenciler, almış oldukları derslerden hareketle İlahiyat programını değerlendirdiklerinde, programın yaygın din eğitimi açısından yetersiz olduğunu düşünmüş olabilirler.

Burada yetersiz olduğu dile getirilen hususun İlahiyat eğitiminin olmadığı unutulmamalıdır. İlahiyat eğitiminin yaygın din eğitimi açısından değerlendirilmesinin yapıldığı bu soruda İlahiyatın akademik yeterliliğinin tartışılmadığı bir gerçektir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaygın din eğitimi ve öğretimi çalışmalarına yöneltilen eleştiriler dolaylı olarak, İlahiyat Fakültelerine yöneltilmiş demektir.

İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile ilgili olarak yapılan diğer bir araştırmada öğrenciler, bu kurumun eğitim kalitesine dair olumsuz görüşler beyan etmişlerdir. Fırat'ın, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (1981) ile Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri (1986) üzerinde yaptığı araştırmada, birinci fakültede öğrencilerin % 84.5'i eğitim-öğretim konusunu problem olarak görürken, ikinci fakültede ise öğrencilerin % 64.5'i eğitim-öğretim konusunu problem olarak görmektedir. Öğrenciler problemin sebebi olarak, ders ve müfredat programlarının kalitesiz ve yetersiz oluşunu ve yeteri düzeyde İslamî ruh alamamaları gibi gerekçeler öne sürmektedirler. Fırat, bu olumsuz değerlendirmenin temelinde, fakültelerdeki eğitim-öğretimdeki aksaklıkların yanı sıra, öğrencilerin fakülteleri, eğitim öncesi dinî bakımdan sahip oldukları değer ölçüleri ve hayat görüşlerinin de etkili olduğunu dile getirmektedir (Fırat, 1989: 21-23,38). Mehmedoğlu'nun gerçekleştirmiş olduğu çalışmada benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. Deneklerin %82.4'ü İlahiyat Fakültesinin eğitim-öğretim seviyesini yeterli bulmazken, sadece 15.6'sı yeterli bulduğunu belirtmiştir. (Mehmedoğlu, 2000: 132).

Parladır'ın yaptığı araştırmada ortaya çıkan sonuçlara baktığımızda, benzer sonuçların çıktığını görmekteyiz. Buna göre öğrenciler, akademik anlamda İlahiyat Fakültesinin önemini kabul etmiş olmalarına rağmen, bu kurumda verilen bilginin görev yaparken yeterli olup olmayacağı hakkında endişelere sahiptirler. Öğrenciler ayrıca, halkla iletişim kurma ve onların beklentilerini karşılayabilme konusunda sıkıntılarını dile getirmişlerdir (Parladır, 1998: 7). Koç'un yapmış olduğu çalışmada "Bu fakülte arzuladığınız ilahiyatçı vasfını sizlere kazandırabildi mi?" sorusuna, erkek öğrencilerin %1.49'u, kız öğrencilerin ise %4.35'i evet cevabını verirken, erkek öğrencilerin %64.18'i, kız öğrencilerin %69.57'si

kısmen; erkek öğrencilerin %34.33'ü ve kız öğrencilerin de %26.09'u hayır cevabını vermişlerdir (Koç, 2001: 128). Söz konusu dönemde de İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin fakültelerindeki eğitimin yeterliliği konusunda olumsuz görüşlere sahip olduğunu görmekteyiz. Adı geçen araştırmada, erkek öğrenciler için de kız öğrenciler için de İlahiyat Fakültesinde gördükleri en önemli problem, eğitim-öğretim problemidir (Koç, 2001: 128).

Bu konuda Aşık, İlahiyat Fakültesi programlarında, İlahiyat formasyonunun teorik olmasının yanı sıra, alanda yaygın din hizmeti gerçekleştirecek olan mezunların kullanabilecekleri türden düzenlemeler içermesini önermektedir. Ona göre bilgiler sadece İslam ve diğer dinlere ait teorik bilgiler olmamalı, aynı zamanda hizmet alanında kullanılabilir bir niteliğe sahip olmalıdır (Aşık, 2008: 458).

İlahiyat ve Açıköğretim Fakültesi İlahiyat programına mesleğe yönelik “din hizmetleri, müftülük-vaizlik ve din dersi öğretmenliği” gibi derslerin konulması, yapılan bir araştırmada din görevlileri tarafından önerilmektedir (Şentürk, 2008: 71-72). İlahiyat Fakültelerinin yeterliliğine dâir beklentiler, yaygın din eğitiminin dolayısıyla da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ihtiyaç ve beklentileriyle doğrudan ilişkili bir durumdur. Yaygın din eğitiminin ihtiyaçlarına yönelik bir eğitim müfredatının fakültelerde işlenmesi, İlahiyatın yeterliliğine olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Ayrıca alanda hedeflerin belirlenmesi ve gerçekleştirilme düzeyleri ile ilgili kurumlar arası ortak çalışmalar faydalı görünmektedir (Tosun, 1997: 205). Bu noktada her iki kurum arasında planlı bir işbirliği, pek çok problemin çözümüne katkı sağlayacaktır (Bilgin, 2003: 36). Diğer bir çalışmada İlahiyat öğrencileri, İlahiyat Fakültelerinin öğrencileri hedefleri doğrultusunda yetiştirmeleri hususunda, %27.2 oranında olumlu görüş belirtirken, %43.6 oranında ise olumsuz görüş belirtmiştir (Usta, 2001: 199).

Öğrencilerin bu soruya ilişkin bazı değerlendirmeleri şu şekildedir:

“Din eğitimi verenlerin manevi açıdan daha fazla değere sahip olması için İlahiyat'ta uygun müfredat hazırlanmalı.

“...İlahiyat Fakültelerinde halka hitap edecek eğitim verilmiyor. Üst seviyede bir İlahiyat'ın yanında buna de yer verilmeli...”

“İlahiyat Fakültelerinde doğru bir din anlayışının verildiği kanaatindeyim.”

“...İlahiyat Fakültelerinde öğrencilerin hitabet derslerini (Dinî Hitâbet) düzen ve etkili konuşma yöntemlerini öğrenecek şekilde işlemeleri gerektiğine inanıyorum.”

“Fakültelerde staj ve eğitim dersleri uygulamalı olarak arttırılmalı.”

“Henüz Diyânet ve İlahiyat dinin özünü anlatacak kitaplar sunamadı, tatmin olmadım.”

Öğrenci görüşlerine bakıldığında, öğrenciler İlahiyat programlarının yaygın din eğitimi için yeterli olmadığı kanaatindedirler. Ayrıca, hitabet temelli ve manevi içerikli derslerin programda yer almasını isteyen öğrenciler, aynı zamanda derslerin uygulama staj gibi boyutlarının da olmasını istemektedirler.

Deneklerin Üniversite ve Cinsiyete Göre İlahiyat Sonrası Başka Bir Eğitim Programına İhtiyaç Duyulup Duyulmadığına Dâir Görüşleri

Tablo 11

Cinsiyete göre deneklerin yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olup-olmadığına dâir görüşlerini gösteren tablo

		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Erkek	N	17	9	83	109
	%	15.6	8.3	76.1	100
Kız	N	33	24	111	168
	%	19.6	14.3	66.1	100
Toplam	N	50	33	194	277
	%	18.1	11.9	70	100

Tablo 11’de deneklerin cinsiyetlerine göre yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olup-olmadığına dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, erkek öğrencilerin %15.6’sı böyle bir eğitime ihtiyaç olmadığını düşünürken, %8.3’ü kararsız kalmış, %76.1’i İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olduğu yönünde görüş beyan etmiştir. Kız öğrencilerin ise, %18.1’i böyle bir eğitime ihtiyaç olmadığını düşünürken, %14.3’ü kararsız kalmış, %66.1’i böyle bir eğitime ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Tabloda görüldüğü gibi, öğrenciler, yaygın din eğitimi alanında uzmanlaşabilmek için İlahiyat eğitimi sonrasında başka kurumlara ihtiyaç olduğunu düşünmektedirler. Bu durum, yükseköğretim düzeyinde faaliyet gösteren ve büyük ölçüde öğretmenlik formasyonu verme imkânı bulunmayan İlahiyat fakülteleri için düşündürücü bir durumdur. Zira neredeyse öğrenciler için en

önemli meslekî alan yaygın din eğitimi alanıdır. Diğer kurumların öğrencileri-mize destek olması ile öğrencilerin tümüyle başka kurumlardan medet ummaları ayrı değerlendirilmesi gereken olgulardır. Örneğin, DİB kendi personelini belirli yeterliliklere ulaştırmak için hizmet içi eğitim düzenleyebilir, ancak yaklaşık iki yılı aşan bir eğitim olgusu (Haseki Uygulaması) hizmet içi eğitimin ötesinde, yeni bir örgün eğitim-öğretim faaliyetini ifade etmektedir. İlahiyat Fakültelerinin yeterlilikleri, bu tür öğrenci beklentileri ve DİB uygulamaları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Erkek ve kız öğrencilerin yaklaşık aynı oranlarda yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olduğu yönünde görüş beyan etmiş olmaları, İlahiyat Fakültelerinin verdiği eğitimin yaygın din eğitimi açısından yetersiz olduğunu düşünmeleriyle uyumluluk göstermektedir.

Tablo 12

Ait olunan Üniversiteye göre, deneklerin yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olup-olmadığına dair görüşlerini gösteren tablo

Üniversite		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Ankara Üniversitesi	N	8	2	38	48
	%	16.7	4.2	79.2	100
Marmara Üniversitesi	N	8	9	25	42
	%	19	21.4	59.5	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	8	4	29	41
	%	19.5	9.8	70.7	100
Selçuk Üniversitesi	N	3	1	22	26
	%	11.5	3.8	84.6	100
Erciyes Üniversitesi	N	4	5	13	22
	%	18.2	22.7	59.1	100
Atatürk Üniversitesi	N	1	2	19	22
	%	4.5	9.1	86.4	100
Fırat Üniversitesi	N	5	1	7	13
	%	38.5	7.7	53.8	100
Dicle Üniversitesi	N	8	3	13	24
	%	33.3	12.5	54.2	100
Rize Üniversitesi	N	3	5	12	20
	%	15	25	60	100
Hitit Üniversitesi	N	2	1	16	19
	%	10.5	5.3	84.2	100
Toplam	N	50	33	194	277
	%	18.1	11.9	70	100

Tablo 12’de deneklerin mensup oldukları üniversitelere göre yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olup olmadığına dair görüşleri yer almaktadır.

Tabloya göre, Atatürk Üniversitesi İlahiyat fakültesinde öğrenim gören öğrenciler, %86.4 oranıyla en yüksek oranda yaygın din eğitimi uygulamaları için İlahiyat Fakültesinden sonra başka bir eğitim kurumuna ihtiyaç olduğunu düşünmektedirler. Bu fakülteyi, Selçuk, Hitit, Ankara, Dokuz Eylül, Rize, Marmara, Erciyes, Dicle ve Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler izlemektedir.

Toplamda ise, ankete katılan öğrencilerin %18.1’i başka bir eğitim programına ihtiyaç duyulmadığını düşünürken, %11.9’u kararsız kalmış, %70’i ise yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olduğu yönünde görüş beyan etmişlerdir. Bu sonuçların oluşmasında Diyanet İşleri Başkanlığı’nın gerçekleştirmiş olduğu din görevliliği yeterlilik sınavlarında öğrencilerimizin başarısız olmuş olma ihtimalleri etkili olmuş olabilir. Ayrıca, vaizlik ve müftülük eğitimi için gerçekleştirilen Haseki sınavlarına yönelik olarak duyuruları da öğrencilerimizin başka kurumların eğitim vermesi gerektiği düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olmuş olabilir.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin bazı değerlendirmeleri şu şekildedir: “İlahiyat programları yaygın din eğitimi açısından yeteri kadar zenginleştirildiğinde, başka bir eğitim programına ihtiyaç kalmayacaktır. Bence bu işi İlahiyat Fakültelerinde halletmeliyiz.

“Bu kurumlarda görev alan kişilerin liyakat eksikliği çeşitli eğitimler yoluyla giderilmelidir.”

Öğrenci görüşlerine bakıldığında, Öğrencilerimiz kendi fakültelerinde bu ihtiyaçların karşılanmasını istemektedirler. Bu yapılamadığı takdirde başka kurumlara ihtiyaç olduğunu ısrarla ifade etmektedirler.

Deneklerin Üniversite ve Cinsiyete Göre Yaygın Din Eğitimi Kurumları Din ve Ahlak Konusunda Anlam ve Değer Üretmede Yeterliliğine Bakışları

Tablo 13

Cinsiyete göre deneklerin yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olup olmadığına görüşlerini gösteren dâir tablo

		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Erkek	N	62	19	28	109
	%	56.9	17.4	25.7	100
Kız	N	95	42	31	168
	%	56.5	25	18.5	100
Toplam	N	157	61	59	277
	%	56.7	22	21.3	100

Tablo 13'te deneklerin cinsiyetlerine göre yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olup olmadığına dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, erkek öğrencilerin %56.9 'u kurumları bu konuda yetersiz görürken, %17.4'ü kararsız kalmış, %25.7'si ise olumlu yönde görüş beyan etmiştir. Kız öğrencilerin ise, %56.5'i kurumları bu konuda yetersiz görürken, %25'i kararsız kalmış, %18.5'i ise olumlu yönde görüş beyan etmiştir.

Bu soruda Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı olarak faaliyet gerçekleştiren yaygın din eğitimi kurumlarının, hizmet sundukları kişilerde İslam dinine ait bilgi, duyuş ve davranış boyutlarında değişme meydana getirip-getiremediğine dâir öğrenci görüşlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sonuçlara bakıldığında, öğrencilerimizin kurumları yetersiz bulduğu görülmektedir. Öğrencilerin bu görüşe sahip olmalarında, söz konusu kurumlara yönelik yapılan eleştirilerin oluşturduğu olumsuz fikirler etkili olmuş olabilir.

Tablo 14

Ait olunan Üniversiteye göre, deneklerin yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olup olmadığına dâir görüşlerini gösteren tablo

Üniversite		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Ankara Üniversitesi	N	34	6	8	48
	%	70.8	12.5	16.7	100
Marmara Üniversitesi	N	18	16	8	42
	%	42.9	38.1	19	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	24	8	9	41
	%	58.5	19.5	22	100

Selçuk Üniversitesi	N	19	4	3	26
	%	73.1	15.4	11.5	100
Erciyes Üniversitesi	N	14	6	2	22
	%	63.6	27.3	9.1	100
Atatürk Üniversitesi	N	13	3	6	22
	%	59.1	13.6	27.3	100
Fırat Üniversitesi	N	9	3	1	13
	%	69.2	23.1	7.7	100
Dicle Üniversitesi	N	8	6	10	24
	%	33.3	25	41.7	100
Rize Üniversitesi	N	4	7	9	20
	%	20	35	45	100
Hitit Üniversitesi	N	14	2	3	19
	%	73.7	10.5	15.8	100
Toplam	N	157	61	59	277
	%	56.7	22	21.3	100

Tablo 14’te deneklerin mensup oldukları üniversitelere göre yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olup olmadığına dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Hitit Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin %73.7’si bu kurumları din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yetersiz bulurken, Marmara Üniversitesi’ne mensup öğrenciler %38.1 oranında kararsız kalmış, Rize Üniversitesi’ne mensup öğrencilerin %45’i ise, bu kurumları din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli bulmuşlardır. Toplamda ise, ankete katılan öğrencilerin %56.7’si olumsuz görüş belirtirken, %22’si kararsız kalmış, %21.3’ü ise olumlu yönde görüş beyan etmiştir. Görüldüğü gibi, öğrencilerin önemli bir bölümü (%56.7) yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olmadığını düşünmektedirler. Sonuçların böyle çıkmasına öğrencilerin yaygın din eğitimi alanını tam olarak tanımamaları ve kurum hakkında kamuoyunda mevcut olan eleştiriler etki yapmış olabilir. Bu noktada kurumda görev alan kişilerin kültürlü; din ve sosyal hayat konusunda bilgili, toplumu tanıyıp zamanın gerek ve ihtiyaçlarının farkına varıp, sonuç olarak da muhatap olunan kişilerin dinî düşünce ve yaşantılarına geliştirerek onlara katkı sağlamaları beklenmektedir (İ. Doğan, 1989: 112).

Öğrencilerin bu soruya ilişkin bazı değerlendirmeleri şu şekildedir:

“Bu kurumlar halktan kopuk bir durumda. İlahiyat Fakültelerinde ve yaygın din eğitimi kurumlarında tasavvufî bir ahlakın verilmesini öneriyorum.”

“Bu kurumların insanların ilgisini çekecek, buralara gelmenin bir ayrıcalık olarak algılandığı bir duruma getirilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

“Yaygın din eğitiminin içeriğini daha doğrusu müfredatı bilmiyorum.”

“Yeterince ehil kişiler tarafından yerine getirilmemektedir.”

“Yetiştirilen insanlardaki ve toplumdaki genel din anlayışını incelersek, bu kurumlarda verilen eğitimin yetersiz olduğunu anlamamız zor olmayacaktır.”

“Yaygın din eğitimi kurumları kesinlikle yetersiz. Biz İlahiyat’ta akademik bilgiler öğreniyoruz. Mezun olunca, bizden sadece Kur’an öğretmemiz bekleniyor. Üniversitede alınan eğitim ile meslek arasında uçurum var.”

“Söylediğini yaşayan bir görevli halk içinde daha etkili olabilecektir.”

Öğrenci görüşlerine bakıldığında, öğrenciler fakültelerde yeterli akademik dinî bilginin yanı sıra halka yönelik dini bilginin de verilmesini istemektedirler. Ayrıca öğrenciler bu işi yapacak olan kişilerin kendilerinin de manevi yönden yetkin olmasının gerektiğini ve örnekliliğin etki için büyük katkı sağlayacağını düşünmektedirler.

Deneklerin Üniversite ve Cinsiyete Göre Alanda Görev Almayı İsteme Durumları

Tablo 15

Cinsiyete göre deneklerin mezuniyet sonrası yaygın din eğitimi kurumlarında görev almayı düşünüp düşünmediklerine dâir tablo

		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Erkek	N	14	25	70	109
	%	12.8	22.9	64.2	100
Kız	N	22	32	114	168
	%	13.1	19	67.9	100
Toplam	N	36	57	184	277
	%	13	20.6	66.4	100

Tablo 15’te deneklerin cinsiyetlerine göre mezuniyet sonrası yaygın din eğitimi kurumlarında görev almayı düşünüp düşünmemelerine dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, erkek öğrencilerin %12.8’i bu alanda görev almayı istemezken, %22.9’u kararsız kalmış, %64.2’si ise olumlu yönde görüş beyan

etmiştir. Kız öğrencilerin ise, %13.1'i alanda görev almayı istemezken, %19'u kararsız kalmış, %67.9'u ise, alanda görev almayı düşündüğünü belirtmiştir.

Tabloda da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin ekseriyeti yaygın din eğitimi alanında görev almayı düşünmektedir. Bu durumun temelinde araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde İlahiyat Fakülteleri mezunlarının Diyanet İşleri Başkanlığı'nda iş buldukları gerçeği yer alıyor olabilir.

Tablo 16

Ait olunan Üniversiteye göre, deneklerin mezuniyet sonrası yaygın din eğitimi kurumlarında görev almayı düşünüp düşünmediklerine dâir tablo

Üniversite		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Ankara Üniversitesi	N	4	7	37	48
	%	8.3	14.6	77.1	100
Marmara Üniversitesi	N	4	14	24	42
	%	9.5	33.3	57.1	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	4	11	26	41
	%	9.8	26.8	63.4	100
Selçuk Üniversitesi	N	3	2	21	26
	%	11.5	7.7	80.8	100
Erciyes Üniversitesi	N	4	6	12	22
	%	18.2	27.3	54.5	100
Atatürk Üniversitesi	N	2	5	15	22
	%	9.1	22.7	68.2	100
Fırat Üniversitesi	N	2	3	8	13
	%	15.4	23.1	61.5	100
Dicle Üniversitesi	N	11	3	10	24
	%	45.8	12.5	41.7	100
Rize Üniversitesi	N	1	2	17	20
	%	5	10	85	100
Hitit Üniversitesi	N	1	4	14	19
	%	5.3	21.1	73.7	100
Toplam	N	36	57	184	277
	%	13	20.6	66.4	100

Tablo 16’da deneklerin mensup oldukları üniversitelere göre mezuniyet sonrası yaygın din eğitimi kurumlarında görev almayı düşünüp düşünmemelerine dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Rize Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde öğrenim gören öğrenciler, %85 oranıyla en yüksek oranda yaygın din eğitimi kurumlarında görev almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu fakülteyi, Selçuk, Ankara, Hitit, Atatürk, Dokuz Eylül, Fırat, Marmara, Erciyes ve Dicle Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler takip etmektedir. %45.8 oranında alanda görev almayı istemezken, Üniversitesi’ne mensup öğrenciler %33.3 oranında kararsız kalmış, Rize Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler ise, %85 oranında alanda görev almayı istediklerini belirtmişlerdir. Toplamda ise, ankete katılan öğrencilerin %13’ü alanda görev almayı düşünmezken, %20.6’sı kararsız kalmış, %66.4’ü ise alanda görev almak istediğini belirtmiştir.

Görüldüğü gibi, öğrencilerin üçte ikisi alanda görev almayı istemektedir. Bu durum yaygın din eğitimi alanının daha akademik bir düzeyde düzenlenip gerçekleştirilebilmesi açısından olumlu bir gelişmedir. Zira 1995-1996 Eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen bir çalışmada, araştırmaya katılan erkek öğrencilerin sadece %2.99’u Diyanet İşleri Başkanlığı’nda görev almayı istediğini belirtirken, kız öğrencilerin hiçbirisi bu kurumda görev almak istememiştir (Koç, 2001: 135). Ayrıca, öğrencilerin bir kısmının (%13) olumsuz düşünmesinde ve bir kısmının da (%20.6) kararsız kalmasına araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde söz konusu üniversitelerin çoğunda bu dönemde formasyon programının açılmış olması etki yapmış olabilir. Buna göre öğrenciler öğretmen olmayı düşünmüş olabilirler. Öğrencilerimizin kısmen de olsa görev almayı istememeleri ve %20.6 oranında kararsız kalmaları, üzerinde durulması gereken bir durumdur. Konu ile ilgili ayrıntılı çalışmaların fayda sağlayacağı kesindir. Ancak, öğrencilerin bu alanda görev almalarını teşvik etmek için, daha hazırlık sınıfından itibaren gerekli bilgilendirme ve yönlendirmenin yapılması gerekmektedir. Böylelikle meslek fikri benimsetilecek ve öğrencilerin bilerek ve se-verek alana yönelik hazırlık yapmaları sağlanmış olacaktır (Önkal, 1989: 78).

Toplumumuzun önemli bir kısmının lise mezunu olması ve yükseköğretim mezunu kişilerin toplum içerisindeki oranının hızla artması nedeniyle, din hizmetleri ve yaygın din eğitimi alanlarında görev yapacak personelin, cemaatin ve muhatap kitlenin gerisinde kalmaması ve meslekî yeterliliklerde hazır bulunması açısından yüksek öğretim mezunu olması gerekli bir durumdur (Kaya, 2004: 218).

Mezunlar, İlahiyat Fakültelerinde almış oldukları teorik bilgileri pratiğe dönüştürme noktasında problemler yaşamaktadırlar ve bu bilgilerin toplumsal hayatta bire bir karşılığını bulamamaktadırlar. Bundan dolayı ciddî bir İlahiyat

eğitiminden geçmiş olmalarına rağmen, kendilerini alan bilgisi konusunda yetersiz hissetmektedirler. Bu nedenle yaygın din eğitimi ve din hizmetleri alanında görev almak istememekteler ya da gönülsüz olarak görev almaktadırlar. Alan bilgisi, pratik boyuta da sahip olan yeni bir yaklaşımla öğrencilere öğretilecek olursa, onların mesleğe girmede olumlu düşünebilmelerine (Aşık, 2008: 458) katkı sağlayacaktır.

Ayrıca yaygın din eğitimi alanının gerek kalitesinin yükseltilmesi, gerekse mezunlarımızın bu alanı tercih etmesini sağlamanın bir yolu da, din görevliliğinin maddî olarak ve kurumsal kimlik itibarıyla cazip hale getirilmesidir (M. Z. Aydın, 2008: 32).

Korkmaz'ın Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde gerçekleştirdiği araştırmada öğrencilerin “mezun olduktan sonra çalışmayı isteme” ile ilgili soruya verdikleri cevap, %88.4 oranında “evet”, %11.6 oranında “karar vermedim” şeklinde sonuçlanmıştır. Bu soru her ne kadar doğrudan yaygın din eğitimi ile ilgili olmasa da aynı araştırmanın İlahiyat mezunlarının “çalışmak istenilen meslekler” ile ilgili sorusunda bu durum, %23 oranında Kur'an kursu öğreticiliği, %10 oranında ise, vaizlik/vaizelik yönünde belirmiştir (Korkmaz, 2010: 190-193).

Yaygın din eğitimi alanında görev alan personelin eğitim düzeyinde son zamanlarda gözle görülür bir yükselme söz konusudur. Örneğin, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 2010 Yılı için yayınladığı Faaliyet Raporu'nda kurumda görev yapan 84157 personelin 9202'si yüksek dini öğrenim, 6264'ü ise dört yıllık başka bir lisans mezunudur.⁷ Diğer yandan, Arpacı'nın yapmış olduğu araştırmaya katılan 774 adet vâizin, %73.4'ü İlahiyat Fakültesi mezunu iken, %26.7'si de lisansüstü eğitim mezunudur (Arpacı, 2008: 197). Lisans ve lisansüstü eğitim mezunu kişilerin alanda görev almaları, hem vaaz ve Kur'an kursu hizmetlerinin daha bilimsel, nitelikli ve verimli olarak gerçekleştirilmesine hem de kurumun insan kaynakları açısından imajının yükselmesine katkı sağlayacaktır.

Öğrencilerin bu soruya ilişkin bazı değerlendirmeleri şu şekildedir: “Yaygın din eğitimi kurumlarını yetersiz buluyorum ve ben de bu yetersizliğin bir parçası olmak istemiyorum. Kimseye bir faydam olmayacak. Bir ihtimal görev alırsam faydalı olmaya çalışırım, ama büyük ihtimal faydam olmayacak.”

“İnşallah bizler de bu kurumlarda görev alarak “ilây-ı kelimetullâh” için koş-turan erlerden oluruz.”

⁷ Faaliyet Raporu-2010, www.diyaret.gov.tr/turkish/tanitim/rapor_ms2010.pdf

Öğrenci görüşlerine bakıldığında, öğrenciler sayısal verilere göre bu işi yapmak istediklerini belirtmelerine rağmen, ideallerin yanı sıra umutsuzluğa da sahiptirler. Bu durumun giderilmesi için öğrencilerin cesaretlendirilmesi ve olumlu algıların oluşturulması gerekmektedir.

Deneklerin Üniversite ve Cinsiyete Göre Yaygın Din Eğitimi Kurumlarında Göreve Başlama Sürecinin Objektif Kriterlere Dayanıp Dayanmadığına Dâir Görüşleri

Tablo 17

Cinsiyete göre deneklerin yaygın din eğitimi kurumlarında göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanıp dayanmadığına dâir görüşlerini gösteren tablo

		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Erkek	N	45	35	29	109
	%	41.3	32.1	26.6	100
Kız	N	102	33	33	168
	%	60.7	19.6	19.6	100
Toplam	N	147	68	62	277
	%	53.1	24.5	22.4	100

Tablo 17’de deneklerin cinsiyetlerine göre yaygın din eğitimi kurumlarında göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanıp dayanmadığına dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, erkek öğrencilerin %41.3’ü alanda göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanmadığını düşünürken, %32.1’i kararsız kalmış, %26.6’sı ise bu konuda olumlu görüş beyan etmiştir. Kız öğrencilerin ise, %60.7 oranında olumsuz görüş beyan ederken, %19.6’sı kararsız kalmış, %19.6’sı ise alanda göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayandığını belirtmişlerdir.

Bu noktada kız öğrencilerin bu konuda oldukça yüksek oranda olumsuz bir görüşe sahip oldukları görülmektedir. Bu verilere göre öğrencilerimiz, kurumda personel alımları konusunda büyük ölçüde olumsuz bir kanaate sahiptir. Bu durum öğrencilerimizin ideallerinin kırılması noktasında oldukça problemi bir duruma işaret etmektedir.

Tablo 18

Ait olunan Üniversiteye göre, deneklerin yaygın din eğitimi kurumlarında göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanıp dayanmadığına dâir görüşlerini gösteren tablo

Üniversite		Hayır	Kararsız	Evet	Toplam
Ankara Üniversitesi	N	25	16	7	48
	%	52.1	33.3	14.6	100
Marmara Üniversitesi	N	18	17	7	42
	%	42.9	40.5	16.7	100
Dokuz Eylül Üniversitesi	N	26	7	8	41
	%	63.4	17.1	19.5	100
Selçuk Üniversitesi	N	19	4	3	26
	%	73.1	15.4	11.5	100
Erciyes Üniversitesi	N	14	4	4	22
	%	63.6	18.2	18.2	100
Atatürk Üniversitesi	N	10	6	6	22
	%	45.5	27.3	27.3	100
Fırat Üniversitesi	N	6	4	3	13
	%	46.2	30.8	23.1	100
Dicle Üniversitesi	N	8	4	12	24
	%	33.3	16.7	50	100
Rize Üniversitesi	N	7	4	9	20
	%	35	20	45	100
Hitit Üniversitesi	N	14	2	3	19
	%	73.7	10.5	15.8	100
Toplam	N	147	68	62	277
	%	53.1	24.5	22.4	100

Tablo 18’de deneklerin mensup oldukları üniversitelere göre yaygın din eğitimi kurumlarında göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanıp dayanmadığına dâir görüşleri yer almaktadır. Tabloya göre, Hitit Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerin %73.3’ü göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanmadığını düşünürken, Marmara Üniversitesi’ne mensup öğrenciler %40.5 oranında kararsız kalmış, Dicle üniversitesi’ne mensup öğrencilerin %50’si ise göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayandığını düşünmektedirler. Toplamda ise, ankete katılan öğrencilerin %53.1’i alanda göreve başlama sü-

recinin objektif kriterlere dayanmadığını düşünürken, %24.5'i kararsız kalmış, %22.4'ü ise alanda göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayandığını düşünmektedir.

Yaygın din eğitimi alanında görev yapan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın din eğitimi ve öğretimi konusunda, başarılı ve başarısız olduğu yönleri dâir değerlendirmeler yapılmaktadır (Aydın, 2003: 12). Bu konuda İlahiyat mezunlarının öncelikle İslam'ı en iyi şekilde bilmeleri ve diğer dinlerle ilgili bilgi sahibi olmaları gerektiği, daha sonra da hizmet alanlarıyla ilgili eğitim süreci içerisinde branşlaşma veya bölümleşmeye gidilmesi gerektiği savunulmaktadır.⁸

Yaygın din eğitimi alanında İlahiyat Fakültesi mezunlarının görev almaları, topluma sağlanacak din eğitimi açısından verimi arttıracaktır (Yıldız, 2008: 81). Acuner ve Artan'ın araştırmalarının sonuçlarına göre, Diyanet personeli içerisinde eğitim seviyesinin yükselmesi, din hizmetlerindeki kaliteyi arttırmaktadır. Bu nitelikteki personelin, meslekî problemlerin farkında olmaları açısından diğerlerine oranla daha ileride oldukları ve problemleri çözmeye dâir gayret sarf ettikleri görülmüştür (Acuner, Artan, 2007: 104) .

İlahiyat Fakültelerinin yaygın din eğitimi alanında önemini arttıran diğer bir âmil de yaygın din eğitimi uygulamalarında muhatap olunan kitlenin profiline değişim göstermesidir. Kurumun hitap ettiği insan kitlesi gerek lokal olarak gerekse tüm ülke genelinde farklı boyutlarda sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik anlamda ilerleme sağlamıştır. Bu gelişimin temelinde de ülkemiz insanının eğitim düzeyinin giderek yükselmesi, özellikle de üniversite mezunlarının toplumun önemli bir kesimini oluşturmaya başlamasıdır. Böylesi bir değişimin içerisinde, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev alan personelin eğitim düzeyi itibarıyla hitap ettikleri kitlenin, bir başka ifadeyle toplumun gerisinde kalma-

Bu konunun dile getirildiği çalışmaların bazıları şunlardır: Koç, A. (2004). İlahiyat lisans programı ve mezunlarının istihdam sorunları üzerine bazı mülahazalar. Türkiye'de yüksek din eğitiminin sorunları, yeniden yapılanması ve geleceği sempozyumu, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 282; Buyrukçu, R. (2004). İlahiyat fakültelerinin yeniden yapılandırılması problemi. Türkiye'de yüksek din eğitiminin sorunları, yeniden yapılanması ve geleceği sempozyumu, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 517; Kaymakcan, R. (2003). Yaygın din eğitiminde yöntem. İslâmî ilimlerde metodoloji/usûl mes'elesi, İstanbul: İsav Yayınları, s. 51; Aşıkoğlu, N.Y. (2003). Din hizmetleri personelinin yetiştirilmesi sorununa öğretim programları açısından yeni bir yaklaşım. Yaygın din eğitiminin sorunları sempozyumu (28-29 Mayıs 2002), Kayseri: İlahiyat Bilimleri Vakfı Yayını, s. 95; Özdemir, S. (2004). İstihdam alanlarına göre ilahiyat fakültelerinin yeniden yapılandırılması: Din hizmetleri bölümü önerisi. Türkiye'de yüksek din eğitiminin sorunları, yeniden yapılanması ve geleceği sempozyumu, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 538; Özdemir, Ş. (2003). Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde ilahiyat fakültesi mezunlarının çalışma alanları ve bu alanlara eleman yetiştirmek üzere ilahiyat lisans programında yapılması gerekli düzenlemeler. Türkiye'de yüksek din eğitiminin sorunları, yeniden yapılanması ve geleceği sempozyumu, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, s. 206; Kaya, 2004, s. 224; Ocal, 2003, s. 62; Şentürk, 2008, s. 71.

sını beklemek kurum ve muhatap kitle arasında bir iletişim sorununun ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Bu soruya dâir öğrenci görüşlerinin bazıları şu şekildedir:

“...Diyanet sınavlarında sözlü sınavının olmaması gerekir.”

“Yeterlilik sınavının objektif kriterlere dayalı olarak gerçekleştirilmesi gerekir.”

“Diyanet gibi bir kurumun personel seçiminde adaletli olmasını istiyoruz.”

“Göreve başlama için objektif olunduğunu düşünüyorum, ama daha sonrası için bunu söyleyemeyeceğim...”

“Yapılan yeterlilik sınavları seçme için tek belirleyici olmamalı, öğrencilerin alan derslerinin ortalamaları da alınmalı.”

Son olarak ankete katılan öğrencilere açık uçlu olarak sorulan “yaygın din eğitimi kurumları ile ilgili diğer düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar, öğrencilerin alana bakışlarını görmek ve onların önerilerini alanda değerlendirmek açısından faydalı olacaktır.

“Halkla hemhâl olup, onlarla bütünleşmeliyiz.”

“Bizler İlahiyat’ta her türlü ön bilgilendirme, özel dersler, materyallerle desteklenmeliyiz.

“Cami, Kur’an kursu gibi kurumların halkla devamlı olarak iç içe olması, yaygın din eğitiminin aktif hale gelmesi için önemlidir.”

“Bu kurumlarda öğretilen şeylerin yanı sıra, onların niçin öğretildiğine de yer verilmelidir. Mesela orucun nasıl tutulacağı öğretilirken, “orucun niçin tutulacağı” da öğretilmelidir.”

“Bu kurumlarda din eğitimi yanında spor, satranç, bilgisayar gibi faaliyetlere de yer verilmelidir.”

“İslam’ın özü olduğu gibi verilmelidir.”

“Bu kurumlarda akademik bir felsefeye sahip İlahiyat Fakültesi mezunları görev almalı.”

“İnsanların sadece Kur’an okumaya ihtiyacı yok, onlara aynı zamanda İslamî bir bakış açısı kazandırmalıyız.”

“Bu kurumlarda sadece ilmiyal değil, hayatın her yönünü ilgilendiren konulara da yer verilmeli. Yeri geldiği zaman tarih ve edebiyat gibi konulara da yer verilmeli ki buralarda kültürlü ev hanımları yetiştirilebilsin.”

“Yaygın din eğitimi kurumlarında görev yapanların tam ihlaslı, ahlak ve davranışlar yönüyle örnek insanlar olmaları gerektiğini düşünüyorum. Böylelikle ahlaklı bir toplum yetiştirme imkânımız olacaktır.”

“Toplumun sağlam temellere sahip olması için yaygın din eğitimi kurumları bence en önemli unsurlardır.”

“Gençlerimiz bizim yaşadığımız çağda yaşamıyor. O halde biz onların çağına göre onları yetiştirmeliyiz.”

“Bu kurumlarda siyer dâhil tüm derslerin teknolojik imkânlardan yararlanarak, bilgisayar eşliğinde görsel materyallerle sunulması faydalı olacaktır.”

“Buralarda monotonluktan kurtulmak için geziler, satranç, masa tenisi turnuvaları ve hadis yarışmaları gibi etkinlikler düzenlenmelidir.”

“Din eğitiminde başarı için bilginin yanında hissetmek ve duygu yoğunluğu da gereklidir.”

“Yaygın din eğitimi işlevsel hale getirilmeli ve prosedür gereği olmaktan öteye geçilmelidir.”

“Bizim öğrendiğimiz bilgileri hayata aktarabileceğimiz, günlük hayatın ön planda olduğu bir eğitim gerçekleştirilmelidir.”

“Halkın inandığı İslam ile gerçek İslam arasında çok fark var. Öncelikle insanların sağlam bir itikâda sahip olması için çalışılmalı.”

Öğrencilerin cevaplarına bakıldığında, öğrencilerin yaygın din eğitimine dâir yapıcı-özgün bir düşünce ve bakış açısına sahip olduklarını görmekteyiz. Öğrenciler, alanın İlahiyat Fakülteleri tarafından desteklenmesi ve İlahiyat’ta edinilen akademik bilgilerin bu kurumlarda gereği gibi değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Diğer yandan, toplumun yaşam biçiminin ve din anlayışının geliştirilmesi açısından bu kurumların büyük öneme sahip olduğunu düşünen öğrenciler, bu kurumlarda görev alanların meslek sevgisi ve samimiyetle işe koyulmaları ve bunu yaparken de teknolojik imkânlardan yararlanmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca, buralarda gerçekleştirilen eğitimin nasıl, neden ve niçin sorularını da işin içerisine katarak insanlarda İslam’ın temel değerlerine dâir değer yargıları oluşturulması gerektiğini vurgulamışlardır.

Sonuç ve Öneriler

İlahiyat Fakültelerinin son sınıf öğrencilerinin yaygın din eğitimi alanına bakışlarının araştırıldığı bu çalışmada, doğrudan bir kurum değerlendirmesi yapılmamıştır. İlahiyat Fakültelerinin sadece yaygın din eğitime yönelik yeterliliğinin değerlendirildiği soru da dâhil olmak üzere, alanın daha iyi bir düzeye getirilebilmesi için önemli unsurlardan olan İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada elde edilen veriler neticesinde hipotezlerin gerçekleşme durumu aşağıda verilmiştir. Buna göre İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri;

Yaygın din eğitimi alanı için %20.9 oranında kendilerini yetersiz görürken, %56.3 oranında bu konuda kendilerini yeterli bulmaktadırlar. Buna göre, “İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri kendilerini yaygın din eğitimi için yeterli bulmaktadırlar” hipotezi doğrulanmıştır.

İlahiyat Fakültelerinin yeterliliği konusunda, %55.6 oranında olumsuz görüş belirtirken, %26 oranında ise olumlu görüş belirtmişlerdir. Buna göre, “İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri eğitim gördükleri İlahiyat Fakültelerindeki eğitimin yeterliliği konusunda olumlu görüşlere sahiptirler” hipotezi doğrulanmamıştır.

Yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için başka eğitim kurumlarına %18.1 oranında ihtiyaç olmadığını düşünürken, %70 oranında ise ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Buna göre, “İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olmadığını düşünmektedirler” hipotezi doğrulanmamıştır.

Yaygın din eğitimi kurumlarının anlam ve değer üretmesi konusunda, %56.7’si olumsuz görüş belirtirken, %21.3’ü ise olumlu yönde görüş beyan etmiştir. Buna göre, “İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri yaygın din eğitimi kurumlarının din ve ahlak konusunda anlam ve değer üretmede yeterli olduğunu düşünmektedirler” hipotezi doğrulanmamıştır.

Mezuniyet sonrasında alanda görev alıp-almama konusunda, %13’ü olumsuz görüş belirtirken, %66.4’ü ise olumlu yönde görüş beyan etmiştir. “İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, mezuniyet sonrasında yaygın din eğitimi alanında görev almaya olumlu bakmaktadırlar” hipotezi doğrulanmıştır.

DİB’e personel alımında objektif davranılıp-davranılmadığı konusunda, %53.1’i olumsuz görüş belirtirken, %22.4’ü ise olumlu yönde görüş beyan etmiştir. “İlahiyat Fakültesi son sınıf öğrencileri, yaygın din eğitimi kurumlarına

dâir yapılan personel alımlarının objektif kriterlere dayalı olarak yapıldığını düşünmektedirler” hipotezi doğrulanmamıştır.

Ayrıca, erkek öğrenciler %36.7 oranında camiye en önemli yaygın din eğitimi kurumu olarak görürken, kız öğrenciler ise %35.1 oranında Kur'an kursunu en önemli yaygın din eğitimi kurumu olarak görmektedir.

Erkek öğrenciler %32.1 oranında vaazı en önemli yaygın din eğitimi aracı olarak görürken, kız öğrenciler ise %31 oranında Kur'an öğretimini en önemli yaygın din eğitimi aracı olarak görmektedir.

Erkek öğrenciler %43.1 oranında ahlakı yaygın din eğitiminin en önemli konusu olarak görürken, kız öğrenciler ise, %57.1 oranında yine ahlakı yaygın din eğitiminin en önemli konusu olarak görmektedir.

Erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre, kendilerini yaygın din eğitimi kurum ve uygulamaları açısından daha yeterli görmektedir. Toplamda ise, araştırmaya katılan öğrencilerin %56.3'ü bu konuda kendilerini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir.

Erkek öğrencilerin %76.1'i, kız öğrencilerin %66.1'i yaygın din eğitiminin geliştirilmesi için İlahiyat sonrası başka bir eğitim programına ihtiyaç olduğunu düşünmektedir.

Erkek öğrencilerin %41.3'ü, kız öğrencilerin ise, %60.7'si yaygın din eğitimi kurumlarında göreve başlama sürecinin objektif kriterlere dayanmadığı yönünde görüş beyan etmişlerdir.

Sonuç olarak öğrenciler, yaygın din eğitimi alanında görev almayı istemelerine rağmen, İlahiyat eğitiminin bu alanda görev alındığında gerekli bilgi ve formasyonu vermede yetersiz kaldığını düşünmektedirler. Diğer yandan öğrenciler İlahiyat eğitimi yaygın din eğitimi için yetersiz görürken, kendilerini bu alan için yüksek oranda yeterli görmektedirler. Bu durum, öğrencilerimizin kendilerini yetiştirmek için başka eğitim imkânlarını kullandıklarını göstermektedir. Öğretmen yetiştirme programının bulunmadığı İlahiyat Fakültelerinde, yaygın din eğitime yönelik olarak bir programın tanzim edilmesi önemli bir gerekliliktir. Zira öğrencilerimizin akademik bilgi ve tarzda yaygın din eğitimini gerçekleştirmeleri ülke insanının söz konusu alandan azamî düzeyde yararlanmalarına ve din odaklı ihtiyaçlarını karşılamalarına katkı sağlayacaktır.

İlahiyat Fakültelerinin yaygın din eğitime yönelik uzmanlaşmış mezunlar yetiştirebilmesinin en kısa ve pratik yolu, bu fakültelerde yaygın din eğitimi

bölümlerinin açılmasından geçmektedir. Bunun için ÖSYM sınavlarında bir bölümleşme söz konusu olabileceği gibi, normal İlahiyat (İLS) eğitiminin 3. sınıfından itibaren de bölümleşmeye gidilmesi mümkündür. Teorik ve pratik derslerin yer alacağı bu bölümde, meslekî uygulamaya yönelik olarak öğrencilerin cami, Kur'an kursu gibi çalışma alanlarında staj çalışmalarının düzenlenmesi, öğrencilerimizin DİB'in açtığı yeterlilik sınavlarında ve görevlerinde başarılı olmalarına yardımcı olacaktır.

Diğer yandan yaygın din eğitimi alanında hedeflenen başarının gerçekleşebilmesi için, alan uzmanlığı formasyon programının tüm İlahiyat Fakültelerinde uygulanması da söz konusu problemlerin aşılması için bir imkan olarak değerlendirilmelidir.

Ayrıca yaygın din eğitimi kurumlarında görev almayı isteyen öğrencilerin söz konusu kurumların personel alım kriterleriyle ilgili olarak kaygılandıkları görülmektedir. Bunun önüne geçilmesi için son yıllarda belli adımlar atılsa da, bu konuda yetkililerin üst düzeyde hassasiyet göstermeleri, öğrencilerin tedirginlik yaşamamaları için gerekli bir durumdur.

Kaynakça

- Akyürek, S. (2005). Kur'an kursu öğreticilerinin meslekî yeterlilikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 175-192.
- Altaş, N. (2000). Dinî danışmanlığın teorik temelleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41, 327-350.
- Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi. <http://ilitam.ankara.edu.tr/> Erişim: 11.09.2011
- Arpacı, M. (2008). Diyanet İşleri Başkanlığı vaaz hizmetleri. *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Aşık, N. (2008). İlahiyat fakültelerinin pratik din hizmetlerine katkısı. *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Aşıkoğlu, N. Y. (2003). Din hizmetleri personelinin yetiştirilmesi sorununa öğretim programları açısından yeni bir yaklaşım. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: İbav Yayınları.
- Aşıkoğlu, N. Y. (2005). İlahiyat fakültelerinin eğitim öğretime katkıları ve kaliteye yolculuk. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(1), 1-10.

- Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Lisans Tamamlama Programı. <http://ilitam.atauni.edu.tr/sayfa.aspx?sayfaId=1/> Erişim: 11.09.2011
- Ay, M. E. (1992). Öğrenci gözüyle yaygın din eğitimi ve öğretimi kurumları. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(4), 259-268.
- Ay, M. E. (2000). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin öğretim elemanlarından beklentileri (Bursa Uludağ Üniversitesi ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma). *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, İstanbul: İsav Yayınları.
- Aydın, M. Ş. (2003). Açılış konuşması. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: İbav Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2003). Yurtdışındaki din eğitimi faaliyetlerinin sorunları. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: İbav Yayınları.
- Aydın, M. Z. (2008). Verimli ve kaliteli din hizmeti nasıl olmalıdır? *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007)*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Bayraklı, B. (1988). İlahiyat fakültelerinin programında yapılması gerekli olan değişiklikler. *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Bayraktar, M. F. (1999). Yaygın eğitimde din öğretimi. *Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi*, Ankara: Türk Yurdu Yayınları.
- Bilgin, B. (2003). Diyanet ve kadın eğitimi. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: İbav Yayınları.
- Buyrukçu, R. (2004). İlahiyat fakültelerinin yeniden yapılandırılması problemi. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Buyrukçu, R. (2006). Türkiye’de din görevlisi yetiştirme problemi ve çözüm önerileri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(2), 99-126.
- Coştu, Y. (2007). O.M.Ü. İlahiyat fakültesi İngilizce hazırlık sınıfı öğrencilerinin hazırlık sınıfına yönelik düşünceleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 179-199
- Çamdibi, H. M. (2005). Yetişkinler eğitiminde iletişim. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 15.
- Dam, H. (2004). Yaygın din eğitimine ilişkin bazı temel sorunlar ve çözüm önerileri, *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Diyanet İşleri Başkanlığı (2010). Faaliyet Raporu 2009, http://www.diyanet.gov.tr/turkish/tanitim/rapor_ms2009.pdf. Erişim: 11.11.2011
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2011). *Faaliyet raporu 2010*, www.diyanet.gov.tr/turkish/tanitim/rapor_ms2010.pdf. Erişim: 11.10.2011

- Doğan, İ. (1989). Yaygın din eğitimi ve Diyanet İşleri Başkanlığı. *Din Öğretimi Dergisi*, 20.
- Doğan, R. (1999). Cumhuriyet öncesi dönemde yaygın din eğitimi açısından hutbeler. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39, 491-533.
- Eğri, O. (2003). Eğitimin genel amaçları açısından Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 44(1), 271-291.
- Ev, H. (2003). *Türkiye’de yüksek din öğretimi kurumları ve öğretmen yetiştirme*. İzmir: Tıbyan Yayıncılık.
- Fırat, E. (1989). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin problem olarak değerlendirdikleri eğitimleriyle ilgili konular. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 1-16.
- İnönü Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi. http://inuzem.inonu.edu.tr/web/index.php?islem=program_ilitam.
- Kaya, M. (2004). İlahiyat fakültelerinin istihdam alanlarına uygun eleman yetiştirme problemi. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Kaymakcan, R. (2003). Yaygın din eğitiminde yöntem. *İslâmî İlimlerde Metodoloji/Usûl Mes’elesi*, İstanbul: İsav Yayınları.
- Kaymakcan, R. (2005). Diyanet hizmetleri bağlamında Avrupa’daki Türk gençlerinin eğitimi. *III. Din Şurası Tebliğ ve Müzakereleri*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kaymakcan, R. (2006). İslam’ı tebliğde imaj sorunu. *Kutlu Doğum 2003: İslam’ın Güncel Sunumu*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Keyifli, Ş. (1996). Hazırlık sınıflarındaki devamsızlıkların sebepleri ve Arapça öğretiminin verimliliği üzerine bir araştırma. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2.
- Kılavuz, M. A. & Yılmaz, H. (2009). Örgün ve yaygın eğitimde öğrenenlerin ihtiyaçları doğrultusunda din eğitimi ve öğretimi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(2), 123-139.
- Kılavuz, M. A. (2003). Yetişkin din eğitimcilerinde bulunması gereken özellikler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(1), 135-152.
- Kirman, M. A. & Apaydın, H. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin beklenti ve sorunları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7), 93-123.
- Koç, A. (2001). Diyanet işleri başkanlığı ve yaygın din eğitimi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 8, 139-170.
- Koç, A. (2003). İlâhiyat fakültesi (ilâhiyat lisans programı) öğrencilerinin sorunları ve beklentileri. *Marmara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 25(2), 25-64.

- Koç, A. (2004). İlahiyat lisans programı ve mezunlarının istihdam sorunları üzerine bazı mülahazalar. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Koç, B. (2001). İlahiyat fakültesi son sınıf öğrencilerinin ilahiyat fakültesine bakışı ve beklentileri (Atatürk Üniversitesi örneği), *Tabula Rasa*, 1(3).
- Korkmaz, M. (2010). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin fakülteyi tercih nedenleri: Er-ciyes Üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği. *Bilimname*, 18(1).
- Köylü, M. (1998). Yetişkin eğitimi: Tanımı, alanı ve tarihî gelişimi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık-değer ilişkisi (Marmara Üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1).
- Mehmedoğlu, Y. (2000). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin eğitim-öğretim beklentileri (Marmara Üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği). *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*, İstanbul: İsav Yayınları.
- Okumuş, E. (2007). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin problemleri: Dicle Üniversitesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(13), 59-94.
- Öcal, M. (2003). Dünden bugüne din görevlileri ve mesleki yeterlilikleri. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: İbav Yayınları.
- Önkal, A. (1989). Daha verimli bir eğitim için ilahiyatçılara düşen görevler. *Din Öğretimi Dergisi*, 21.
- ÖSYM (2011). 2010-2011 öğretim yılı yüksek öğretim istatistikleri. <http://www.osym.gov.tr/belge/1-12654/2010-2011-ogretim-yili-yuksekogretim-istatistikleri.html>. Erişim: 11.11.2011
- Özbek, A. (1988). İlahiyat fakültelerinde ilmî araştırma zihniyetinin geliştirilmesi. *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Özbek, A. (1999). Din eğitiminin problemleri, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 6.
- Özdemir, S. (2004). İstihdam alanlarına göre ilahiyat fakültelerinin yeniden yapılandırılması: Din hizmetleri bölümü önerisi, *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Özdemir, Ş. (2004). Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde ilahiyat fakültesi mezunlarının çalışma alanları ve bu alanlara eleman yetiştirmek üzere ilahiyat lisans programında yapılması gerekli düzenlemeler. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu*, Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.

- Özyılmaz, Ö. (1993). Yaygın din eğitimi kurumu olarak Diyanet İşleri Başkanlığı (yeni bir model teklifi). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(5).
- Parladır, S. (1998). Öğrencilere göre ilahiyat fakültesi eğitiminin başarı durumu. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 12-18.
- Sakarya Üniversitesi İlahiyat Lisans Tamamlama Programı. <http://www.ilitamport.sakarya.edu.tr/> Erişim: 11.09.2011
- Sarıkcıoğlu, E. (1988). Sunuş. *Yükseköğretimde Din Bilimleri Öğretimi Sempozyumu (21-23 Ekim 1987)*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Selçuk, M. (1991). Dinî hitabet uygulamamız. *İslamî Araştırmalar Dergisi*, 5(3).
- Şentürk, H. (2008). İmam-hatiplerin din hizmetlerinde karşılaştığı problemler ve çözüm yolları. *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Tavukçuoğlu, M. (2000). *Avrupa'da Türk ailesi ve din eğitimi*. Konya: Mehîr Vakfı Yayınları.
- Toktaş, F. & Acuner, Y. (2004). İlahiyat fakültelerinde felsefe dersleri: Ondokuz Mayıs Üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17, 159-176.
- Tosun, C. (1997). İlahiyat fakültelerinde vaizlik eğitimi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 36, 179-221.
- Usta, M. (2001). *Türkiye'de yüksek din eğitiminin kurumlaşma ve ekolleşme sorunları*. İstanbul: İfav Yayınları.
- Yıldız, İ. (1998). Ahmet Hamdi Akseki'ye göre câmi ortamında din eğitimi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5.
- Yıldız, İ. (2003). Eğitim düzeyi bağlamında din görevlilerinin yeterliliği. *Yaygın Din Eğitiminin Sorunları Sempozyumu*, Kayseri: İfav Yayınları.
- Yıldız, İ. (2008). Cami hizmetlerindeki sorunlar bağlamında din görevlisi yetiştirmeye dâir çabalar. *I. Din Hizmetleri Sempozyumu (3-4 Kasım 2007)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yılmaz, H. (2007). Hz. Peygamber döneminden günümüze kadınlar ve cami eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 5(14), 107-130.
- Zengin, Z. S. (2008). Medreseden üniversiteye. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 211-222.